

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор


Сергій ОКОВИТИЙ
«27» травня 2026 р.

ПОГОДЖЕНО

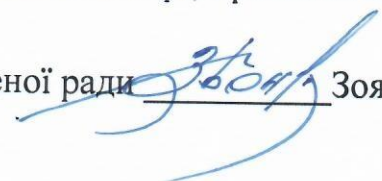
Проректор з наукової роботи

Олег МАРЕНКОВ
«27» травня 2026 р.

ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ
для здобуття ступеня доктора філософії
на основі освітнього ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)
за спеціальністю А6 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА
освітньо-наукова програма СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА



Розглянуто на засіданні вченої ради
факультету психології та спеціальної освіти
від «28» квітня 2026 р.; протокол № 9

Голова вченої ради  Зоя БОНДАРЕНКО

Дніпро-2026

Розробники програми:

1. Іванчук С.А. д.п.н., завідувач кафедри педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти;
2. Мога М.Д., д.п.н., професор кафедри педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти;
3. Нічуговська Л.І., д.п.н., професор кафедри педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти;

Гарант ОНП


(підпис)

Микола МОГА
(Ім'я та прізвище)

Програма ухвалена на засіданні кафедри педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти від «08» квітня 2026 р., ПР № 10

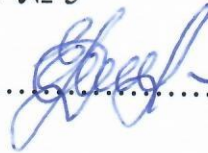
Завідувач кафедри педагогіки,
дошкільної та спеціальної освіти



Сабіна ІВАНЧУК

та на засіданні науково-методичної ради факультету психології та спеціальної освіти «27» квітня 2026 р., ПР № 5

Голова науково-методичної ради Олена ДИСА



1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Програма іспиту при поновленні/переведенні до аспірантури передбачає перевірку здатності вступника до опанування освітньої програми для здобуття ступеня доктора філософії.

Програма іспиту для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю А6 Спеціальна освіта (Освітньо-наукова програма – Спеціальна освіта) містить питання з таких навчальних дисциплін:

№	Найменування розділу
1	Спеціальна педагогіка
2	Спеціальна психологія
3	Основи інклюзивної освіти

ДЕТАЛІЗОВАНА СТРУКТУРА ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Розділ 1 «СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

Тема 1. Загальні засади корекційної психопедагогіки. Предмет і завдання корекційної психопедагогіки, її зв'язки зі спеціальною психологією та медициною. Галузі корекційної психопедагогіки (сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, логопедагогіка, корекційна психопедагогіка, ортопедагогіка). Основні поняття корекційної психопедагогіки. Значення курсу «Корекційна психопедагогіка» в системі підготовки сучасного педагога. Розуміння норми і аномалії у психофізичному розвитку особистості. Екзогенні та ендогенні причини порушень психофізичного розвитку. Загальні та специфічні закономірності розвитку, навчання і виховання аномальних дітей.

Тема 2. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості при глибоких порушеннях інтелекту. Діти із порушеннями інтелектуального розвитку. Поняття, ступені і форми порушень інтелектуального розвитку. Основні психологічні особливості розвитку та навчально-пізнавальної діяльності учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Диференційований та індивідуальний підхід до дітей із порушеннями інтелектуального розвитку в процесі навчання. Особливості змісту освіти дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Учень із порушеннями інтелектуального розвитку в дитячому колективі. Опора на позитивні якості і переважно збережені можливості дитини в корекційно-виховному процесі. Основні психолого-педагогічні «правила» підходу до дітей із порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного навчального середовища.

Тема 3. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості при затримці психічного розвитку (ЗПР). Діти з затримкою психічного розвитку. Проблема вивчення, навчання та виховання дітей із ЗПР. Типологія ЗПР (класифікація К.С. Лебединської). Особливості психічних процесів дітей із

ЗПР та їх навчальної діяльності. Зміст освіти дітей із ЗПР. Індивідуальний підхід до дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання.

Тема 4. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості при порушеннях емоційно-вольової сфери та соціальної поведінки. Діти з порушеннями емоційно-вольової сфери та соціальної поведінки. Види порушень емоційно-вольової сфери. Адаптивна поведінка дітей та підлітків. Психічні стани учнів та їх вплив на навчальну діяльність, поведінку і формування характеру. Дитячий аутизм. Роль педагога та психолога у діагностиці, попередженні та корекції порушень емоційно-вольової сфери та соціальної поведінки. Детермінує та корекційно-педагогічне значення колективних форм діяльності дітей із вадами емоційно-вольового розвитку та поведінки.

Тема 5. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості при порушеннях зору (питання тифлопедагогіки). Об'єкт, предмет та завдання тифлопедагогіки. Зв'язок тифлопедагогіки з іншими науками. Система освітніх закладів для дітей з порушеннями зору. Організація допомоги дітям з порушеннями зору в Україні. Теорія та практика навчання дітей з порушеннями зору. Корекційно-виховна робота в школах для слабкозорих дітей та незрячих дітей. Законодавча база тифлопедагогіки.

Тема 6. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості при порушеннях опорно-рухового апарату (питання ортопедагогіки). Діти з порушенням опорно-рухового апарату та моторного розвитку. Дитячий церебральний параліч. Врахування особливостей порушень моторної сфери у різних видах навчальної діяльності дітей, організації їх спілкування та участі у позакласній роботі. Комплексні порушення психофізичного розвитку дітей, їх види та врахування в умовах інклюзивного навчального середовища.

Тема 7. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості при порушеннях слуху (питання сурдопедагогіки). Сурдопедагогіка як наука. Об'єкт, предмет та завдання сурдопедагогіки. Місце сурдопедагогіки серед інших спеціальних наук. Педагогічна класифікація дітей з порушенням слуху. Методи діагностики порушень слуху. Дактильна абетка та жестова українська мова: зміст дактильної абетки та жестової мови (побутового вжитку). Заклади освіти для дітей з порушеннями слуху. Зміст та організація навчання дітей з порушенням слуху. Принципи, методи та засоби навчання дітей з порушенням слуху. Громадські об'єднання та освіта осіб з порушеннями слуху поза державним сектором.

Розділ 2 «СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Тема 1. Спеціальна психологія як наука та її місце серед соціальних та біологічних наук. Визначення спеціальної психології. Мета та завдання спеціальної психології та її місце в системі наукового знання. Категоріально-понятійний апарат спеціальної психології. Принципи спеціальної психології.

Тема 2. Методологія спеціальної психології. Концептуальні джерела спеціальної психології. Загальна характеристика методів спеціальної

психології. Мозкова організація вищих психічних функцій.

Тема 3. Атипії психічного розвитку. Роль біологічних та соціальних детермінант у генезі порушень розвитку. Мозкові системи та генез порушень розвитку. Різні підходи до класифікації атипій психічного розвитку, їх аналіз. Моделі атипового розвитку.

Тема 4. Нормальний та атиповий розвиток особистості. Загальні та специфічні закономірності атипового розвитку. Порушення інтелекту та мовлення при відхиленнях у психічному розвитку. Процес мислення та його порушення у дітей. Особливості розвитку мислення при атипіях розвитку.

Тема 5. Психологічні особливості дітей із різними порушеннями психічного розвитку. Специфічні психологічні характеристики дітей з сенсорними порушеннями. Особливості дітей з затримкою психічного розвитку. Особливості розвитку дітей з порушеннями розумового розвитку. Специфічні особливості дітей з розладами особистості. Специфічні особливості дітей з дитячим аутизмом. Особливості дітей з дитячим церебральним паралічем.

Розділ 3 «ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

Тема 1. Філософія інклюзивної освіти. Історія відношення суспільства та держав до осіб з особливими освітніми потребами (ООП). Міжнародне законодавство щодо сфери інклюзивної освіти. Законодавчі засади інклюзивної освіти в Україні.

Тема 2. Створення умов для активної участі в житті суспільства дітей з особливими освітніми потребами. Сучасний стан системи інклюзивної освіти в Україні та за кордоном. Форми навчання в умовах інклюзії. Забезпечення безбар'єрного доступу до освіти особам з ООП.

Тема 3. Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір. Відбір та зарахування дітей з ООП до освітніх закладів. Поняття про «індекс інклюзії». Особистість вчителя в інклюзивній освіті. Асистент вчителя, його права та обов'язки. Індивідуальний та диференційований підхід в інклюзії.

Тема 4. Інклюзивна освіта в педагогіці та практиці діяльності школи. Індивідуальна програма розвитку дитини та її компоненти. Команда супроводу дитини з ООП, обов'язки та права кожного члена команди супроводу, роль батьків у складанні ІПР. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.

Тема 5. Організація діяльності інклюзивної школи. Особливості управління інклюзивною школою. Методичні рекомендації щодо реалізації цілей інклюзивної школи. Етика спілкування та допомога дорослому з особливими потребами.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ДО РОЗДІЛУ 1 «СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

1. Базима Н.В., Качуровська О.Б., Коломієць Ю.В., Мартиненко І.В. Дитина з труднощами в навчанні в інклюзивному класі : навч.-метод. посібник. / За ред. І.В. Мартиненко, М.К. Шеремет. Київ: ДІА, 2019. 148 с
2. Кас'яненко О. М. Спеціальна педагогіка: збірник тестів з дисципліни «Спеціальна педагогіка» для здобувачів денної форми навчання, спеціальності 016 «Спеціальна освіта»/ укладач О. М. Кас'яненко, Мукачєво: МДУ: 2022- 47с
3. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. К-П: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
4. Синьова Є. П., Федоренко С. В. Тифлопедагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018.- 325с.
5. Спеціальна педагогіка з основами спеціальної дидактики: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів з курсу за змішаного формою навчання: Частина ІІ / І.В. Серєда, В. А. Кисличенко. Миколаїв, 2021.-198с
6. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л.І. Прохоренко, В.В. Засєнка. Київ : Генєза, 2024. 272 с.
7. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л. Прохоренко, В. Засєнка. Київ : Генєза, 2024. 272 с.
8. Спеціальна педагогіка: навч.посіб.для студ.вищ.навч.закл./О.В. Мартинчук, І.М. Марунєнко, К.В. Луцького та ін. - К. Київ ун-т імені Бориса Грінченка, 2017-364с.
9. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: Навч. посіб. / За загальною редакцією В.І.Бондаря, В.М.Синьова. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2021, 428 с.

ДО РОЗДІЛУ 2 «СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

1. Аршава І.Ф., Корнієнко В.В.. Основи нервових та психічних хвороб. Підручник. Дніпро: «Свідлер» 2018. 359 с.
2. Аршава І.Ф., Кутєпова-Бредун В.Ю. Спеціальна психологія. Навч. посібн. Дніпро, 2019. 219 с.
3. Пахомова Н.Г. Спеціальна психологія : навч. посіб. для студентів спец. 6.010105 – «Корекційна освіта». Полтава: Полтав.нац.пед.ун-т ім. В.Г.Короленка, 2015. 359 с.
4. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л.І. Прохоренко, В.В. Засєнка. Київ : Генєза, 2024. 272 с.
5. Спеціальна психологія: підручник. В. Кобильченко, І. Омєльченко. Київ: ВЦ «Академія», 2020. 224 с.

ДО РОЗДІЛУ 3 «ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

1. Інклюзивна освіта від А до Я : poradnik dla pedagogів і батьків / укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтак. Київ, 2016. 68 с.
2. Інклюзивне навчання: офіційні засади інклюзивної освіти в Україні / МОН України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
3. Інклюзивне навчання: статистичні данні / МОН України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>
4. Козіброда Л. Основні моделі організації інклюзивної освіти в умовах загальноосвітньої школи (початок ХХІ ст.). Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2020, № 8 (102). С. 15-27.
5. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
6. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. Акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. С. 68–77.
7. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
8. Садова І.І. Інклюзія у закладах загальної середньої освіти України: тенденції розвитку : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2020. 447 с.
9. Саламанкська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text
10. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні./ за ред. С.П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці: «Технодрук», 2021. 352 с.
11. Теорія і практика інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / упорядник. Бондар К. М. 2–ге вид., доп., 2019. 170 с.
12. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2020. 264 с.

4. СТРУКТУРА БІЛЕТУ

Екзаменаційний білет містить 3 запитання відкритої форми, зміст яких стає відомим вступнику лише при отриманні білета. Зміст запитань відповідає переліку питань розділів 1-3, наведених вище. Тривалість іспиту – 2 астрономічні години.

Критерії оцінки відповідей:

Кожна відповідь на питання оцінюється за 200 - бальною шкалою:

0-99 балів виставляється вступнику в аспірантуру, який володіє матеріалом на базовому рівні, викладає його безладно, допускає помилки у визначенні фундаментальних понять спеціальної освіти, дає неправильну відповідь на поставлене запитання.

100-124 бали виставляється вступнику в аспірантуру, який частково володіє матеріалом і здатний відтворити незначну його частину, дає часткову відповідь на запитання, але припускається помилок.

125-149 балів виставляється вступнику в аспірантуру, який демонструє знання в обмеженому обсязі, не знає значної частини програмного матеріалу, основних понять спеціальної освіти, допускає істотні помилки при визначенні основних понять спеціальної освіти, форм навчання та методик супроводу.

150-169 балів Виставляється вступнику в аспірантуру, який знає лише основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає недоліки у викладенні теоретичних положень щодо організації спеціальної освіти, плутає моделі підтримки, не до кінця розуміє ролі фахівців (дефектолога, асистента вчителя, логопеда, психолога тощо) в командній роботі.

170-189 балів виставляється вступнику в аспірантуру, який твердо знає програмний матеріал зі спеціальної освіти, грамотно і по суті викладає його, припускається декількох незначних помилок, які вміє виправити, викладений матеріал ілюструє прикладами з практики роботи з дітьми з ООП, орієнтується в сучасних підходах.

190-200 балів виставляється вступнику в аспірантуру, який глибоко та міцно засвоїв програмний матеріал зі спеціальної освіти, вичерпно, послідовно, грамотно й логічно його викладає, у відповіді якого тісно пов'язується теорія з практикою, вміє аналізувати педагогічні ситуації, критично оцінювати освітні моделі для дітей з ООП, володіє професійною термінологією, орієнтується в сучасних дослідженнях галузі.

Підсумковий бал за екзаменаційну роботу виставляється, як середнє арифметичне балів за кожне завдання.